

SØNDERJYSKE
ÅRBØGER
1989

Udgivet af
HISTORISK SAMFUND
FOR SØNDERJYLLAND

ved
KNUD FANØ
LARS N. HENNINGSEN

Tryk: P.J.Schmidt, Vojens
ISSN 0106-4452

Indhold

<i>Peter Kr. Iversen: Erindringer fra redaktionsarbejdet med Sønderjyske Årbøger</i>	side	7
<i>Troels Fink: Goddag til historien</i>	–	17
<i>Poul Andersen: Gammelt og nyt brydes</i>	–	21
<i>Hans H. Worsøe: Fortid og fremtid – nogle tanker i anledning af et jubilæum</i>	–	27
<i>H. V. Gregersen: Angler-problemet – endnu engang</i>	–	33
<i>Ole Harck: Voldstederne på de nordfrisiske øer</i>	–	51
<i>Poul Enemark: Flensborg og oksehandelen i årtierne op til 1500</i>	–	67
<i>Bjørn Poulsen: Løvinden og lokalcentrene. Den senmiddelalderlige sønderjyske bondes omverden</i>	–	99
<i>Niels T. Sterum: Hertuger, amtmænd og befalingsmænd i Løgumkloster 1544-1616</i>	–	115
<i>Lars N. Henningsen: Et »flittigt og oeconomisk« folk. Tilvirkning og salg af tekstiler fra Nordøstslav i 1700-årene</i>	–	127
<i>Hans Chr. Johansen: Aabenraaskibes sejlads på Middelhavet omkring år 1800</i>	–	167
<i>Tage Grodum: Embedslægevæsenet i hertugdømmet Slesvig indtil 1864</i>	–	183
<i>Jørgen Slettebo: Fotograferne og krigen i 1864</i>	–	213
<i>Peter Paulson: Mit småkårsliv. Erindringer 1880-1920</i>	–	235
<i>Bjørn Svensson: Fra røgterdreng til redaktør</i>	–	269
<i>Hans Schultz Hansen: »Frem, arbejder, frem!« Den danske bevægelse i Nordslesvig og »arbejderspørgsmålet« ca. 1900-1914</i>	–	287
<i>Henrik Becker-Christensen: »Nordschleswigsche Siedlungsgenossenschaft G.m.b.H.« – et tysk jordkampsforsøg i begyndelsen af 1920'erne</i>	–	311
<i>Jørgen Elklit og Ole Tonsgaard: Nationale mindretal i Nord- og Sydslesvig – en model for nationale mindretals politiske status</i>	–	323
<i>Dorrit Andersen: Under Socialistloven. Træk af sønderjysk arbejderbevægelses udvikling 1878-90</i>	–	351
<i>Inge Adriansen og Henrik Fangel: Lokalhistorisk arbejde i Sønderjylland 1889-1989</i>	–	385

Anmeldelser

Schleswig-Holsteinische Regesten und Urkunden. Band 9. Herrschaft Breitenburg 1256-1598 (ved <i>Bjørn Poulsen</i>) . . .	505
Dagmar Unverhau: Das Danewerk 1842. Beschreibung und Aufmass (ved <i>Steen Wulff Andersen</i>)	506
Mikael Venge: Fra åretold til toldetat. Middelalderen indtil 1660. Dansk Toldhistorie I. Henrik Becker-Christensen: Protektionisme og reformer. 1660- 1814. Dansk Toldhistorie II (ved <i>H. V. Gregersen</i>)	507
Chr. Kaatmann: Byggestil og byggeskik – nationale strømninger i sønderjysk arkitektur 1850-1940 (ved <i>Hans Munk Hansen</i>)	510
Schleswig-Holsteins Weg in die Moderne, Zehn Jahre Arbeits- kreis für Wirtschafts- und Sozialgeschichte Schleswig- Holsteins (ved <i>Hans Schultz Hansen</i>)	514
Eckardt Opitz: Schleswig-Holstein: Landesgeschichte in Bil- dern, Texten und Dokumenten (ved <i>Lars N. Henningsen</i>)	516
Svend Åge Karup, Jakob Rod, Gudmund Tybjerg (red.): 1788- 1988 Tønder Statsseminarium. Et jubilæumsskrift. (ved <i>Lars N. Henningsen</i>)	518
Thomas Schäfer: Die Schleswig-Holsteinische Gemeinschaft 1950-1958 (ved <i>Anders Ture Lindstrøm</i>)	519
Renate L. Wertz: Die Vertriebenen in Schleswig-Holstein (ved <i>Anders Ture Lindstrøm</i>)	521
Franz Wingender: Modstand i Sydslesvig – før og efter 1945 (ved <i>Christian Skov</i>)	522
Kniplingskræmmer Jens Wulffs dagbog 1831-36. I uddrag ved Peter Kr. Iversen (ved <i>Carsten Porskrog Rasmussen</i>)	525
Vibeke Harsberg: Træk af den sønderjyske industris udvikling 1850-1864 (ved <i>Steen Ove Christensen</i>)	527
Bognyt (Ved <i>Knud Fanø, Lars N. Henningsen, Anders T. Lindstrøm</i>) .	530

Noter og nyt

Nekrologer – Landsarkivet for de sønderjyske landsdele 1988 – Studieafdelingen ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig, 1988 – Institut for grænseregionsforskning, 1988 – Museer	–	535
Fra den lokalhistoriske arbejdsmark i Sønderjylland 1988	–	561
Oversigt over årsskrifter og periodica (ved Ib Andersen)	–	593
Regnskab for Historisk Samfund for Sønderjylland 1988	–	598
Tillæg til medlemsfortegnelsen	–	601
Forfatterliste	–	603
Skrifter, udgivne af Historisk Samfund for Sønderjylland 1939-89	–	605

Erindringer fra redaktionsarbejdet med Sønderjyske Årbøger

af *Peter Kr. Iversen*

Trykkeri

Da jeg 1946 som nybagt sekretær i Historisk Samfund for Sønderjylland også skulle overtage hvervet som redaktionssekretær for Sønderjyske Årbøger, var mit kendskab til bogudgivelser og bogtrykkerarbejde meget begrænset. Jeg havde fået et par større artikler trykt i årbøgerne, en mindre i Sønderjysk Månedsskrift og udgivelsen af min lille vejledning i lokalhistorisk arbejde og af de Vogelgesang'ske aktstykker var på trapperne. Direkte samarbejde med trykkerier havde jeg endnu ikke været udsat for. Det måtte jeg i gang med nu, og efterhånden har jeg da også fået et ret indgående kendskab til »den sorte kunst«, et udtryk der med ibrugtagningen af de nye teknikker inden for bogfremstillingen vel er ved at gå i glemmebogen.

Jeg fik ved mit redaktionsarbejde med Sønderjyske Årbøger og bøger gennem mange år et nært samarbejde med Hejmdals bogholder Johan R. Skov og senere med forretningsfører H. Ipsen og med hensyn til Sønderjysk Månedsskrift og en række bøger i skriftrækken, et fortrinligt samarbejde med Th. Laursen i Tønder, hans hustru og senere de to sønner, Svend Aage og Børge. Det var to vidt forskellige trykkerier, det ene allerede til en vis grad i afvikling og det andet inde i en kraftig udvikling og modernisering. Begge steder var der noget at lære.

Sønderjyske Årbøger var fra 1901 blevet trykt i Hejmdals bogtrykkeri og ved Historisk Samfunds overtagelse af udgivelsen 1923 fortsattes med trykningen her. Da jeg jo var bosat i Aabenraa, kunne jeg personligt aflevere manuskripterne til J. Skov og kunne med ham mundtligt aftale opsætning, korrektur, klicheers placering og ombrydningen i det hele taget. Jeg fik forklaret og forevist både, hvordan man lavede håndsats og maskinsats, lærte navnene på de forskellige skrifter og brugen af de forskellige trykkerimaskiner at kende og samtidig også en del af Hejmdals faste stab af typografer. Ofte har jeg ført samtaler med den elskelige faktor C. Boldt, der på sine gamle dage til tider kunne virke lidt forvirret, men som i en lang årrække havde været avisens og trykkeriets solide tekniske ankermand. Fra de senere år mindes jeg